

BUDŻET OBYWATELSKI JAKO FORMA PARTYCYPACJI LOKALNEJ

Przygotowała: Aleksandra Tobijas

Spis Treści

1. Wstęp i historia powstania budżetu obywatelskiego
2. Czym jest budżet obywatelski i partycypacja?
3. Cele budżetu obywatelskiego
4. Kluczowe zasady
5. Etap przygotowania
6. Etap wdrażania
  - I. Akcja informacyjno-edukacyjna
  - II. Zgłaszanie opracowanych projektów
  - III. Weryfikacja projektów
  - IV. Wybór projektów do realizacji i ogłoszenie wyników
7. Etap realizacji
8. Budżet obywatelski w praktyce
9. Podsumowanie
10. Bibliografia

1. Wstęp i historia powstania budżetu obywatelskiego.

Wszyscy doskonale zdajemy sobie sprawę z tego, że my Polacy jesteśmy postrzegani jako naród, który lubi narzekać na wszystko, co nas otacza, a w szczególności na polską politykę i decyzje podejmowane przez nasze władze lokalne, bądź krajowe. Część Polaków przygląda się wszystkiemu z założonymi rękoma sądząc, że nie może mieć wpływu na to co się dzieje w ich otoczeniu. Lecz co jeśli to nie do końca prawda? Jeżeli istnieje sposób na wyrażenie swojego zdania oraz ingerencję w lokalny budżet? W tej pracy postaram się przedstawić zagadnienie jednego ze sposobów demokracji bezpośredniej w naszym kraju.

Mało kto zdaje sobie sprawę z tego, że w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, mieszkańcy małego, brazylijskiego miasteczka Porto Alegre, zrealizowali oddolną inicjatywę, mającą na celu walkę z wojskową dyktaturą, która rządziła krajem w latach 1964-1985. Polegała ona na spotkaniach z mieszkańcami, na których wprowadzano pojęcie budżetu obywatelskiego i omawiano proponowane projekty, które zostawały przekazane do realizacji w roku następnym. Najważniejszym elementem były same rozmowy z mieszkańcami, ponieważ to oni określali priorytety inwestycyjne miasta. Pod koniec serii zgromadzeń mieszkańcy poszczególnych osiedli wybierali swoich delegatów, którzy reprezentowali ich wolę w dalszym procesie realizacji inicjatywy. Delegaci zostawali wybrani na roczną kadencję, a ich praca była całkowicie charytatywna, poddana bezpośrednio kontroli osób, które reprezentowali. W drugim etapie, spotkania na poziomie terytorialnym miały zadanie hierarchizacji pomysłów, w oparciu o kryteria, takie jak m. in. jakość życia w dzielnicy, czy liczba mieszkańców, tak by środki trafiały do najbardziej potrzebujących grup społecznych. W ostatnim etapie powoływano tzw. Radę Budżetu Partycypacyjnego, której zadaniem było porównanie listy wszystkich propozycji z miasta z dostępnymi środkami finansowymi oraz obowiązującymi zasadami prawa, po czym przekazanie gotowego projektu budżetu obywatelskiego do ostatecznej realizacji.

Budżet obywatelski w Porto Alegre został wprowadzony po wygranych przez lewicową Partię Robotników wyborach w 1989 roku, zaś swój ostateczny kształt przybrał w latach 1991-1992. Do roku 2008 w samej Brazylii budżet partycypacyjny został wprowadzony w około 200 tamtejszych miastach, angażując do inicjatywy ponad 44 miliony mieszkańców. Zdobyl też popularność w innych krajach i na innych kontynentach, zyskując status globalny.

2.Czym jest budżet obywatelski i partycypacja?

Partycypacja- branie w czymś udziału; udział, uczestnictwo (źródło : Słownik Języka Polskiego)

Termin partycypacji najczęściej występuje z dodatkowym określeniem. Partycypacja społeczna, to nic innego, jak po prostu udział i zaangażowanie mieszkańców w działaniach zbiorowych społeczności do których przynależą.

Sam budżet obywatelski można określić definicją:

„Budżet obywatelski, zwany też partycypacyjnym, to proces decyzyjny, w ramach którego mieszkańcy współtworzą budżet danego miasta, tym samym współdecydując o dystrybucji określonej puli środków publicznych" (Ź: BUDŻET PARTYCYPACYJNY- KRÓTKA INSTRUKCJA OBSŁUGI; INSTYTUT OBYWATELSKI; WARSZAWA 2013)

Mimo, że istnieje pewna definicja oraz pierwowzór budżetu obywatelskiego, to nie da się określić idealnego projektu. Każdy powinien być inny, indywidualnie dopasowany do potrzeb danego regionu. Oczywiście sama inicjatywa jest często wzorowana, na tych, które udało się zrealizować w innych miastach, w ubiegłych latach, jednak samorządy nie powinny czerpać zbyt wielu wzorców, tak aby zachować wrażliwość na potrzeby lokalnej społeczności.

Pierwszy budżet obywatelski na terenie naszego kraju został zrealizowany w 2011 roku w Sopocie. Rok później w ślady Sopotu poszły Zielona Góra, Elbląg, Poznań i Gorzów Wielkopolski. Z roku na rok obserwuje się tendencje wzrostową, jeśli chodzi o liczbę gmin, włączającą się do wprowadzania projektu oraz coraz większe zainteresowanie nową inicjatywą.

Wiele osób może zadać sobie pytanie: skąd pozyskać pulę pieniędzy, którą można by przeznaczyć na inicjatywę obywatelską? Otóż nic niestety nie jest za darmo. Zdefiniowanie określonego budżetu wiąże się często z uszczupleniem puli środków, przeznaczonych w gminie na realizację konkretnych zadań, gdyż środki na budżet partycypacyjny pochodzą z "uszczuplenia" budżetu jednostek miejskich. Jednak należy rozważyć, czy jest to zjawisko negatywne. W mojej opinii, nie ma nic złego w tym, aby głos ludzi zdecydował o randze konieczności realizacji pomysłów. W momencie gdy władze chcą zafundować mieszkańcom nowy plac zabaw dla dzieci, może się okazać, że dzieci świetnie poradzą sobie bez niego, gdyż już mają miejsce do zabawy, zaś starsi zamiast tego woleliby, aby pieniądze zostały przeznaczone na budowę nowego chodnika lub ścieżki rowerowej.

3. Cele Budżetu Obywatelskiego

Podstawowym założeniem i celem każdego budżetu obywatelskiego powinno być przede wszystkim zaangażowanie jak najszerszego grona mieszkańców do dyskusji o potrzebach miasta oraz zachęcenie ich do decydowania o wydatkowaniu części środków z lokalnego budżetu. Jeżeli nie są realizowane powyższe cele, nie można wtedy mówić o budżecie partycypacyjnym. Jego wprowadzenie zobowiązuje zaś do stworzenia warunków do konwersacji między samymi mieszkańcami, jak i również dialogiem między nimi, a władzą. Świetnym rozwiązaniem okazują się spotkania o charakterze konsultacji społecznych, odbywające się regularnie, zazwyczaj co miesiąc. Mobilizacją do czynnego udziału w rozwoju naszych miast jest też ustalenie odpowiednio wysokiej kwoty pieniędzy, przeznaczonych do realizacji budżetu.

Należy zwrócić uwagę na to, że zbyt niska suma może działać zniechęcająco na mieszkańców, którzy mogą poczuć się zlekceważeni i odbiorą to jako zbyt słabe zainteresowanie ich potrzebami. Poza tym budżet obywatelski może być dobrym narzędziem do m.in. promowania przedsiębiorczości, decentralizacji władzy, zwiększenia zaufania oraz zmniejszenia dystansu między mieszkańcami i samorządami, a także do pozyskania informacji o funkcjonowaniu miasta z perspektywy społeczeństwa.

4. Kluczowe zasady

Istnieją pewne zasady i wartości, które charakteryzują budżet partycypacyjny jako proces z szeregiem szczególnych dla niego cech, wyróżniających go na tle innych mechanizmów. Poniżej przedstawię kilka z nich.

a) Decyzje mieszkańców muszą być wiążące dla władz.

Według polskiego prawa „Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów” (art.6.1,ust. o samorządzie gminnym) Stąd też projekt budżetu przygotowywany jest przez organ wykonawczy tj. wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, a uchwałę budżetową przyjmuje rada gminy bądź rada miasta, czyli organ uchwałodawczy, jednak wszystkie działania koniecznie muszą być podporządkowane woli mieszkańców. Musi on też przynosić widoczne efekty, a wybrane propozycje inwestycyjne muszą zostać zrealizowane.

b) Procedury powinny być proste i zrozumiałe dla większości mieszkańców.

Każdy budżet powinien opierać się na spisanych regułach, zaś cały proces tworzenia oraz realizacji powinien być przejrzysty i dostępny dla osób, które w każdej chwili mogą zacząć współuczestniczyć w procesie.

c) Projekt i jego realizacja muszą opierać się na dyskusji

Władarze muszą stworzyć przestrzeń oraz zachęcić do dialogu mieszkańców, którzy w tym przypadku mają takie same prawa do podejmowania decyzji, jak sami urzędnicy lub eksperci. Budżet obywatelski to mechanizm nowy i nieznanym większości społeczeństwa, jednocześnie wymagający jego zaangażowania, dlatego w interesie władz powinno być dotarcie do jak największej grupy mieszkańców. Staranna promocja idei skutkuje zwiększonym zainteresowaniem, a w przyszłości owocniejszymi negocjacjami.

d) Musi być planowany na lata

Cykliczność realizacji budżetu partycypacyjnego jest kluczową sprawą do odniesienia sukcesu, a także podniesienia stopnia zaangażowania mieszkańców w sprawy miasta. Coroczna możliwość oddania puli funduszy w ich ręce sprawia, że zainteresowanie inicjatywą wzrasta, zaczynają się dyskusje na temat lokalnych potrzeb, które ostatecznie zostają zaspokojone i dążą do poprawy warunków życiowych na terenie danego miasta.

5. Etap przygotowania

Na samym początku, trzeba by zadać sobie pytanie, czy jest możliwość oraz czy miasto jest gotowe na wprowadzenia budżetu obywatelskiego. Jego przygotowanie jest najważniejszym momentem w całym procesie. Podejmując się tego wyzwania gmina powinna mieć perspektywę rozwoju pomysłu tj. oszacowanie możliwie zwiększającej się kwoty na przestrzeni kilku następnych lat, a także zwrócenie uwagi, na wielkość środków możliwych do przeznaczenia na promocję inicjatywy. Oczywiście wielkość kwoty przeznaczonej do zrealizowania wybranych projektów zależy przede wszystkim od wielkości miasta oraz zakresu przedsięwzięcia. Im większe miasto, tym ta kwota staje się większa. Budżet obywatelski może być inicjatywą oddolną lub odgórną.

Jako inicjatywa odgórna świadczy o chęci oraz gotowości organów gminy do wdrożenia nowych pomysłów. W tej sytuacji decyzja jest wiążąca i zapewnia mieszkańcom zaangażowanie władz, które z własnej woli doprowadzą proces do końca jego realizacji. W przypadku inicjatywy oddolnej, może ona się spotkać z brakiem akceptacji lub szeregiem przeszkód ze strony samorządów.

Przed wprowadzeniem budżetu obywatelskiego, należy najpierw przeprowadzić wewnętrzne dyskusje Kwestie, które warto poruszyć w czasie rozmów to m.in.: motywacje do wdrożenia, cele do zrealizowania, wysokość przeznaczanej kwoty. Przy pierwszym wdrażaniu budżetu partycypacyjnego można poradzić się ekspertów lub już doświadczonych urzędników, lecz należy pamiętać, że nie istnieje jeden, uniwersalny, a zarazem idealny projekt, zaś każdy powinien być stworzony indywidualnie do potrzeb i możliwości danej gminy. Tak jak dyskusje samorządowe, tak samo ważne są konsultacje społeczne, które warto zorganizować. Dzięki nim lokalna społeczność dowiaduje się na czym polega cały proces i do czego służy, a także są dobrym źródłem informacji o zarządzaniu gminą. Na etapie przygotowań budżetu obywatelskiego powinna pojawić się jednostka, uznana za koordynatora z ramienia samorządu, w której kompetencjach leży sporządzenie planu, listy zadań i harmonogramu ich realizacji, a także sprawowanie nad nimi nadzoru. Dodatkowo na liście zadań, na tym etapie powinny znaleźć się takie prace jak: podanie podstawowych informacji, zaplanowanie spotkań z mieszkańcami, a także zwerbowanie specjalnego zespołu ds. budżetu obywatelskiego. W skład zespołu powinni wchodzić urzędnicy oraz chętni mieszkańcy, a efekty ich pracy powinny być jawne i systematycznie upubliczniane np. na stronie urzędu gminy. Ich rola sprowadza się do kontroli, spisania stosownego regulaminu i ewentualnych konsultacji odnośnie treści zasad w nim zawartych. Zakończeniem etapu przygotowań musi być podanie, do informacji publicznej, decyzji o wprowadzeniu mechanizmu.

6. Etap wdrażania

I. Akcja informacyjno-edukacyjna.

To czas, w którym wymagana jest pełna mobilizacja. W ramach reklamy, sprawa powinna być jak najbardziej nagłaśniana, co leży w kompetencjach urzędu gminy. Zachęcać mieszkańców do wzięcia udziału w inicjatywie można przez m.in. strony internetowe oraz lokalne media (radio, telewizję, prasę). W ramach poszerzenia wiedzy społeczeństwa, gmina powinna wykorzystywać instytucje publiczne, takie jak biblioteki, domy kultury lub ośrodki pomocy społecznej, dzięki czemu łatwiej dotrzeć jest do ludzi, którzy nie udzielają się aktywnie w przestrzeni publicznej. Chcąc dotrzeć do osób młodych, najlepiej jest utworzyć profil budżetu obywatelskiego na portalach społecznościowych, gdzie wszystkie informacje pojawiałyby się na bieżąco. Trzeba zrobić wszystko, by zmotywować jak największą liczbę osób do włączenia się w inicjatywę oraz zachęcić ich do włączenia się w organizowane spotkania i konsultacje, gdzie w tym momencie odbywają się wstępne dyskusje o konkretnych pomysłach, dotyczących zmian na terenie miasta oraz podawany jest opis i harmonogram bieżącego budżetu obywatelskiego. Oczywiście spotkania powinny być zaplanowane na dogodny dla wszystkich godzinę tj. w przypadku ludzi pracujących, najlepszą opcją będzie zorganizowanie konsultacji po godzinie 18. Działania informacyjne powinny towarzyszyć całemu procesowi, czyli aż do chwili zakończenia realizacji projektów.

II. Zgłaszanie opracowanych projektów

Po odbytych pierwszych spotkaniach z mieszkańcami, przychodzi pora zgłaszania projektów własnych pomysłów, które miałyby zostać zrealizowane. Projekt może składać zazwyczaj każda osoba fizyczna, która do dnia złożenia projektu ukończyła 16 lub 18 rok życia, w zależności od indywidualnych postanowień regulaminu. W niektórych przypadkach prawo do składania własnych projektów posiadają również osoby prawne, lokalne instytucje lub organizacje pozarządowe. Nie podlega jednak dyskusji, że podmiot składający projekt musi zamieszkiwać lub działać (w przypadku osób prawnych) na terenie danego miasta, gdzie wprowadzana jest inicjatywa, jednak ostateczna decyzja w kwestii zdefiniowania

jednostki pozostaje w kompetencji zespołu ds. budżetu obywatelskiego, zaś sam mieszkaniec jest zdefiniowany w art. 25 kodeksu cywilnego.

„Miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu.”

Osoby, posiadające ciekawe pomysły muszą jednak skonfrontować je z pewnymi ograniczeniami. Przede wszystkim powinny one mieścić się w zakładanym budżecie, który często dzieli projekty na małe i duże. Przekroczenie kwoty przeznaczonej do realizacji możliwe jest tylko wtedy, gdy w regulaminie zostanie zawarta informacja o ewentualnym dofinansowaniu projektu ze strony osób prywatnych, nie powiązanych bezpośrednio z urzędem miejskim i jego budżetem, z wymogiem pisemnej deklaracji podmiotu zewnętrznego. Następnie wnioskodawcy powinni zwrócić uwagę, na lokalizację inwestycji tj. czy powstanie ona na gruncie, który znajduje się w posiadaniu gminy, czy na terenie prywatnym. Obowiązkiem samorządów jest udostępnienie dokładnej mapy miasta, na której podane będą tereny możliwe do zagospodarowania. W przypadku budowy na terenie prywatnym, konieczne załączenie jest do wniosku umowy, w której zawarta będzie zgoda na wykorzystanie gruntu. Większość regulaminów budżetów obywatelskich nie stawia zbyt dużych ograniczeń, jeśli chodzi o zakres zgłaszanych projektów. Mieszkańcy powinni mieć możliwość zgłaszać pomysłów, które w ich opinii odpowiadają lokalnym potrzebom. W ustawie o samorządzie gminnym, możemy znaleźć zakres zadań, które może realizować miasto w ramach zaspokojenia zbiorowych potrzeb.

„Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 1) ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;

- 2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- 3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- 3a) działalności w zakresie telekomunikacji;
- 4) lokalnego transportu zbiorowego;
- 5) ochrony zdrowia;
- 6) pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych;
- 6a) wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 7) gminnego budownictwa mieszkaniowego;
- 8) edukacji publicznej;
- 9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 10) kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych;
- 11) targowisk i hal targowych;
- 12) zieleni gminnej i zadrzewień;
- 13) cmentarzy gminnych;
- 14) porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego;

- 15) utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- 16) polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej;
- 17) wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej;
- 18) promocji gminy;
- 19) współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, z późn.zm.3)
- 20) współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw

Ustawowe, możliwe do zrealizowania zadania, dają wnioskodawcom duże pole manewru, jednak w praktyce, niektóre miasta lub poszczególne edycje budżetu obywatelskiego, ogranicza się je do realizacji projektów z poszczególnych kategorii, np. tylko z zakresu turystyki bądź sportu i rekreacji, jednak należy pamiętać, że próby ograniczenia obszaru idei skutkują zmniejszeniem zaangażowania mieszkańców. Zgłaszanie pomysłów najczęściej odbywa się za pomocą specjalnych formularzy dostarczanych bezpośrednio do urzędu miasta lub drogą elektroniczną. W formularzu konieczne jest podanie nazwy projektu i jego opis, dane wnioskodawcy i kontakt do niego, a także krótkie uzasadnienie, zaś uzupełnieniem jest podanie oszacowanych kosztów realizacji oraz ewentualnej eksploatacji efektu projektu w kolejnych latach. W niektórych przypadkach kalkulacja kosztów bywa zadaniem urzędów lub zespołu ds. budżetu obywatelskiego. Zazwyczaj mieszkańcy nie mogą samodzielnie składać propozycji

inicjatyw, chociaż wyjątki się zdarzają. Najczęściej wymagane jest od wnioskodawców zebranie określonej liczby podpisów od mieszkańców popierających dany pomysł. Liczba wymaganych podpisów jest ustalana indywidualnie, w zależności od danego miasta i może się wahać od 10 do nawet 50 lub więcej. Ważne by ustawić próg podpisów na rozsądnym poziomie, żeby skłonić wnioskodawcę do wykroczenia poza krąg rodziny i przyjaciół, w celu zdobycia poparcia i konsultacji opinii z całym społeczeństwem. Gmina powinna zapewnić co najmniej miesiąc na składanie wniosków z projektami

III. Weryfikacja zgłoszonych projektów

Po złożeniu już wszystkich wniosków, rozpoczyna się etap sprawdzania ich zgodności z panującym prawem. Weryfikacją ogólną zajmują się urzędnicy administracji, lecz wnioski mogą sprawdzać także członkowie zespołu ds. budżetu obywatelskiego z zachowaniem ochrony danych osobowych. Przy weryfikacji dokumentów sprawdza się czy wypełnione są wszystkie pola formularza i czy został złożony w terminie, czy pomysł jest zgodny z zakresem określonych w regulaminie zadań i czy jest możliwy do realizacji, czy załączone zostały niezbędne załączniki, w tym lista poparcia, a także czy koszty realizacji i utrzymania mieszczą się w górnej granicy przeznaczonych na to środków. W razie pojawienia się błędu we wniosku, pomysłodawca zobowiązany jest do wprowadzenia poprawek lub uzupełnienia ewentualnych braków. O konieczności wprowadzenia poprawek do projektu wnioskodawca musi zostać poinformowany w trybie natychmiastowym, drogą pocztową, telefoniczną lub elektroniczną. Nieuzupełnienie dokumentu w odpowiednim terminie skutkuje automatycznym odrzuceniem wniosku z przyczyn formalnych. Wnioskodawca ma także możliwość wycofania swojego projektu na etapie jego weryfikacji. Liczba zaakceptowanych wniosków może być nieograniczona. W przypadku dużych miast selekcja projektów powinna być bardzo dokładna. Zbyt duża liczba pomysłów może powodować trudności z dokonaniem racjonalnego wyboru przez mieszkańców, co skutkuje rozproszeniem głosów między projektami, utrudniające wybranie jednego do realizacji. Ważne jest wybranie projektów długoletnich i tych, których realizacja zakończy się do momentu następnej edycji budżetu obywatelskiego. W przypadku odrzucenia danego projektu do wiadomości

mieszkańców powinno być podane uzasadnienie podjętej decyzji. Listę zweryfikowanych projektów trzeba podać do wiadomości publicznej, po czym dobrze jest zorganizować spotkanie dla mieszkańców, którzy będą mogli je przedyskutować.

IV. Wybór projektów do realizacji i ogłoszenie wyników

Po skorygowaniu wszystkich wniosków, tym zakwalifikowanym do realizacji, przydziela się miejsce na listach do głosowania. Najlepiej, gdy kolejność nadawana przez zespół ds. budżetu obywatelskiego jest losowa. Po oficjalnym nadaniu numerów może rozpocząć się promocja projektów. Osobami uprawnionymi do udziału w głosowaniu najczęściej są wszyscy mieszkańcy, którzy spełniają warunki bycia pomysłodawcą tj. każda osoba fizyczna, która do dnia rozpoczęcia głosowania ukończyła 16 lub 18 rok życia, w zależności od indywidualnych postanowień regulaminu. Proces głosowania powinien spełniać minimalne standardy, takie jak m.in. powszechność, możliwość głosowania w sposób tradycyjny lub drogą internetową oraz dostępność do głosowania przez minimum 7 dni. Głosowanie w sposób tradycyjny polega na wypełnieniu karty do głosowania i wrzuceniu jej do specjalnej urny usytuowanej w punkcie do głosowania, które powinny być zlokalizowane np. w szkołach, urzędach lub w innych placówkach znajdujących się na terenie miasta. Głosowanie drogą elektroniczną polega na oddaniu swojego głosu na specjalnie do tego przygotowanej stronie internetowej. Przy oddaniu głosu, każdy głosujący powinien być poprzez odpowiednio sformułowany formularz, zobowiązany do podania swojego adresu zamieszkania oraz numeru PESEL, w celu zapobiegnięcia fałszerstwa oraz identyfikacji każdej osoby, gdyż może ona oddać tylko jeden głos. Dodatkowo w przypadku głosowania internetowego dobrym rozwiązaniem jest potwierdzenie głosu internauty przez kliknięcie w link aktywacyjny, wysyłany na podany adres mailowy, jako uzupełniające zabezpieczenie. Zasady głosowania w każdym mieście ustalane są indywidualnie i mogą przebiegać na kilka sposobów. Przykładowo, można przyjąć opcję, gdzie głosować można np. od 1 do 5 projektów, bądź głosować na dowolną liczbę projektów, byle suma ich kosztów nie wykroczyła poza pulę dostępnych środków. Innym sposobem jest możliwość wybrania kilku projektów, jednocześnie nadając im punkty, które określą stopień ich przydatności

lub możliwość podczas głosowania rozdysponowania puli punktów między wszystkie możliwe projekty według własnego uznania. We wszystkich podanych przykładach, pozycja projektów w rankingu jest sumą oddanych głosów lub punktów przez wszystkich głosujących. Wynikiem głosowania jest ranking po zsumowaniu wszystkich oddanych głosów. Jeżeli kwota wybranych projektów nie wyczerpuje dostępnej puli środków, można przyjąć do realizacji kolejne pomysły z listy, o ile mieszczą się w sumie, która pozostała do rozdysponowania. Jeżeli pozostaną fundusze do wykorzystania, w ramach których nie da się już zrealizować żadnego pomysłu, ze względu na ich zbyt niską wartość, to wracają one do podstawowego budżetu gminy lub oczekują na następną edycję budżetu obywatelskiego. W przypadku uzyskania przez dwa lub więcej projektów takiej samej liczby głosów, wybór jednego do realizacji przebiega drogą losowania lub przez wybór najdroższego pomysłu. Po zakończeniu głosowania, należy bezzwłocznie podać do wiadomości publicznej jego wynik, informację o puli środków, liczbie oddanych głosów oraz ogólnej frekwencji.

7. Etap realizacji.

Monitoring na tym etapie budżetu obywatelskiego najczęściej prowadzony jest już przez samych mieszkańców. To właśnie oni powinni być stroną zainteresowaną, kiedy ich pomysły zostaną wdrożone w życie. Każdy mieszkaniec powinien mieć zagwarantowany dostęp do informacji o realizacji wybranych projektów, które zobowiązany jest udostępnić urząd miejski. Gmina zobligowana jest także do informowania o bieżącym przebiegu procesu po przez lokalne media. Do wdrażania poszczególnych przedsięwzięć może przystąpić sam urząd, jednak dopuszcza się ogłoszenie przetargu lub konkursu, w celu jak najdokładniejszego sfinalizowania sprawy. Każda decyzja jaka może zapaść na tym etapie podlega bezpośredniej konsultacji z wnioskodawcą, który musi być też zawiadamiany o ewentualnych opóźnieniach, bądź pojawiających się problemach. Sprawny przebieg realizacji projektów jest kluczowy w budowaniu zaufania do budżetu obywatelskiego i jest jednocześnie jego najlepszą promocją. Jest to też moment kończący daną edycję inicjatywy. Oczywiście na jego efekty trzeba jeszcze

począć do chwili ukończenia wszystkich zobowiązań. Jednak już teraz każdy samorząd może podsumować całe przedsięwzięcie, zastanowić się nad kierunkiem jego rozwoju oraz ocenić zaangażowanie społeczeństwa. Należy poddać się refleksji, czy faktycznie osiągnięto zamierzone cele i czy nowy mechanizm sprawdza się na poziomie lokalnym. Może mógłby stać się on stałą, coroczną inicjatywą, stawiającą przed nami nowe wyzwania oraz dążącą do poprawienia stosunków między mieszkańcami, a władzą i ogólnego poziomu życia ?

8. Budżet obywatelski w praktyce

- W Warszawie zagwarantowano możliwość głosowania cudzoziemcom ze względu na ich znaczny udział w strukturze społeczeństwa lokalnego.
- W 2015r. Płock był jednym z nielicznych polskich miast, które do głosowania użył metody sms, która wymaga bardzo złożonego systemu elektronicznego.
- Szacuje się, że polskie miasta przeznaczają od 0,04% (Tuchów-2014r.) do nawet 20% (Łędziny-2015r.) środków podstawowego budżetu, na realizację projektów w budżecie obywatelskim
- Do tej pory najwyższą odnotowaną kwotą przeznaczoną na realizację budżetu obywatelskiego jest 51 215 551,00 zł, suma przeznaczona przez miasto stołeczne Warszawa w edycji 2015.
- Najmniejszą gminą, która zdecydowała się rozpocząć wprowadzenie nowego mechanizmu jest Kargowa (woj. lubuskie). Liczy ona tylko 5 807 mieszkańców
- Pierwszym miastem w Polsce, które rozpoczęło działalność związaną z budżetem obywatelskim jest Sopot (w 2011r.)
- Dotychczas najlepszą frekwencją na etapie głosowania, może pochwalić się gmina Świebodzice (woj. dolnośląskie). W roku 2014 wyniosła ona 100%.

- Według badań tylko co dziesiąty budżet obywatelski spełnia wszystkie kryteria wynikające z definicji
- W tym roku samorzady przeznaczą na realizację zgłaszanych projektów w sumie 318 milionów zł.

9.Podsumowanie

Budżet obywatelski ma potencjał, by służyć jako projekt, mający na celu zmianę wybranych aspektów polityki miejskiej. Dzięki niemu my, zwykli mieszkańcy mamy możliwość wprowadzenia realnych zmian, gdzie z pomocą w ich realizacji wychodzą nam na przeciw sami włodarze, pozwalając nam poznać system pracy miasta i zarządzania jego budżetem, którego możemy być współtwórcami. Jego zaletą jest to, że dzięki mieszkańcom i ich decyzjom środki trafiają do obszarów najbardziej potrzebujących, co automatycznie przyczynia się do poprawy jakości życia w gminie oraz mobilizuje do aktywności społecznej. Nie istnieje jeden model idealnego budżetu obywatelskiego. Każde miasto i gmina tworzą własne zasady działania, często jednak wzorując się na istniejących już przykładach, ale przecież od czegoś trzeba zacząć. Nie podlega zaś dyskusji, że podstawą każdego budżetu partycypacyjnego są konsultacje i przeprowadzanie całego procesu razem z mieszkańcami. Z chwilą powstania jego idei wzrosły nadzieje społeczeństwa na zmianę w swoich środowiskach oraz wzrosła świadomość ich udziału w procesach rządzących. Istnieje kilka zagrożeń dla istnienia budżetu obywatelskiego. Jako pierwsze można podać brak ciągłości. Jest to jednak zależne od woli rad gmin, mogą być oni też ograniczeni w swoich decyzjach np. brakiem odpowiednich funduszy. Kolejnym wyzwaniem może okazać się brak zainteresowania ze strony mieszkańców lub uniemożliwienie dyskusji poświęconym ich potrzebom. Niechęć obywateli może też być spowodowana zbyt ograniczonym zakresem przedsięwzięć i nakładaniem dodatkowych wymogów, jednak zainteresowanie budżetem obywatelskim z roku na rok wzrasta i ma przed sobą szansę stać się stałym elementem funkcjonowania mniejszych i większych gmin.

10. Bibliografia

1. „Standardy procesów budżetu partycypacyjnego w Polsce”; Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”; Warszawa 2015
2. „Budżet partycypacyjny (obywatelski) krok po kroku. Poradnik dla praktyków”; Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”; Warszawa 2015
3. „Budżet Partycypacyjny Krótka Instrukcja Obsługi”; W. Kłębowski; Instytut Obywatelski; Warszawa 2013
4. „Budżet obywatelski w Polsce”; D. Kraszewski, K. Mojkowski; Fundacja im. Stefana Batorego; Warszawa 2014
5. „Jak ewaluować budżet partycypacyjny (obywatelski)? Poradnik dla praktyków”; Ł. Ostrowski, R. Rudnicki; Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”; Warszawa 2015
6. „Oręż aktywnych mieszkańców”; art. Gazeta Wyborcza; Czwartek 7 stycznia 2016
7. „Obywatelom do wyboru dano”; art. Dziennik Gazeta Prawna nr 221; 13-15 listopada 2015
8. „Samorządy szykują własną rewolucję”; art. Dziennik Gazeta Prawna nr 61; 30 marca 2016
9. <http://budzetyobywatelskie.pl/>
10. <https://mac.gov.pl/budzet-partycypacyjny>
11. <http://partycypacjaobywatelska.pl/>
12. <http://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/abc-partycypacji/>
13. <http://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/prawo-a-partycypacja/>
14. <http://www.maszglos.pl/wp-content/uploads/2013/05/podstawy-prawne.pdf>
15. Dz.U. 1990 Nr 16 poz. 95; USTAWA z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym
16. <http://myobywatele.org/wp-content/uploads/2013/09/Przewodnik-po-demokracji-bezpo%C5%9Bredniej.pdf>
17. Dz.U. 1964 Nr 16 poz. 93; USTAWA z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny
18. <http://bp.partycypacjaobywatelska.pl/porownywarka-budzetow/>
19. <http://urbnews.pl/budzet-partycypacyjny-w-polsce/>
20. http://www.decdujemyrazem.pl/prawo/monitoring_prawa/Budzety_obywatelskie_w_Polsce_konieczne_zmiany.html